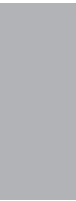

VARIA

Słowa kluczowe: podręcznik szkolny, lekcja religii, nauczyciel religii, pakiet edukacyjny

Keywords: school textbook, religion lesson, religion teacher, educational package

*Michał Polny*¹

AKADEMIA KATOLICKA W WARSZAWIE, POLSKA

ORCID: 0000-0002-5691-4624

WPŁYW PODRĘCZNIKÓW WYDAWNICTWA JEDNOŚĆ NA PRAKTYKĘ PROWADZENIA LEKCJI RELIGII W KLASACH I–IV

Dzieci i młodzież w czasie edukacji szkolnej korzystają z wielu pomocy naukowych. Najpopularniejszymi z nich są książki. Można je podzielić na lektury, książki szkolne i podręczniki. Te ostatnie według Walata (2024, s. 18), będąc ściśle związane z programem nauczania stanowiącym wykładnię podstawy programowej danej dziedziny edukacji, są istotną, jeżeli nie najistotniejszą pomocą zarówno dla nauczyciela, jak i dla ucznia. Obserwując w ostatnich latach dynamiczny rozwój wydawnictw edukacyjnych, a co za tym idzie – wielość nowych podręczników szkolnych również do lekcji religii, ks. dr Krzysztof Mielnicki prowadził badania mające na celu opracowanie zasad tworzenia pakietów edukacyjnych, będących z jednej strony zgodnymi z wytycznymi Ministerstwa Edukacji Narodowej i Episkopatu Polski, a także spełniających oczekiwania nauczycieli i uczniów XXI wieku. Słuszne wydaje się więc sprawdzenie, czy nowe pakiety edukacyjne, opracowane w oparciu o wspomniane badania, wywarły wpływ na pracę nauczycieli lekcji re-

1 Ks. dr Michał Polny – doktor teologii, specjalizuje się w katechetyce, adiunkt w Akademii Katolickiej w Warszawie (ul. Dewajtis 3, 01-815 Warszawa), dyrektor studiów niestacjonarnych w tejże uczelni, e-mail: mpolny@akademikatlolicka.pl.

ligii. W niniejszym artykule autor w pierwszej kolejności dokonał syntetycznego wprowadzenia w rozwój podręcznika jako pomocy dydaktycznej, uwzględniając przy tym materiały wykorzystywane na katechezie. Następnie, w celu zarysowania profilu odbiorcy katechezy i wymagań, z którymi zmagają się autorzy podręczników, zaprezentowana została aktualna *Podstawa programowa religii dla klas I–IV*. W kolejnej części znajduje się analiza badań ks. Mielnickiego. Konieczne stało się wskazanie i opisanie kluczowych elementów procesu tworzenia podręczników i czynników, które powinni wziąć pod uwagę autorzy, aby ich materiały stanowiły realną pomoc dla nauczycieli. Ostatnią część poświęcono analizie badań przeprowadzonych wśród nauczycieli korzystających z materiałów Wydawnictwa Jedność. Ankietowani oceniali w nim wartość poszczególnych elementów pakietu edukacyjnego. Wybór padł na te pomoce dydaktyczne, gdyż to one zawierają implementację wyników badań ks. Mielnickiego. Opisany został również wpływ, jaki wspomniane materiały wywarły na pracę nauczycieli religii.

1. ROZWÓJ PODRĘCZNIKÓW SZKOLNYCH

Początków podręczników, z których korzystano w szkołach na ziemiach polskich, należy doszukiwać się w XVI w. Ich rozwój i dostępność wiązały się z upowszechnieniem się druku. Książki te, służące do nauki czytania i pisania, nie były złożonymi publikacjami. Na maksymalnie kilkunastu stronach znajdowały się alfabet pisany małymi i wielkimi literami, wykaz sylab wieloliterowych, testy do ćwiczenia umiejętności czytania i pisania, jak również nauki katechizmowe oraz zestawy modlitw dostosowane do wyznania uczniów (Siess-Krzyszkowski, 2024, s. 216). Kolejnym ważnym etapem w kształtowaniu się podręczników szkolnych były reformy podjęte przez Komisję Edukacji Narodowej. Jej celem stało się opracowanie dwudziestu sześciu książek dla uczniów. Miały się one stać narzędziem służącym odbudowie ojczyzny. Były również prekursorami późniejszej literatury popularnonaukowej. Skierowane do wszystkich grup społecznych miały stanowić początek postępu nauki obejmującej wszystkie warstwy narodu (Walaś, 2013, s. 54). Jest to również moment, w którym pojawia się w języku polskim termin „elementarz”, opisujący podręcznik dla dzieci do nauki czytania i pisania (Kowolik, 2000, s. 105). Kolejnym ważnym etapem w formowaniu się obecnego kształtu podręcznika było sukcesywne wprowadzanie na ziemiach polskich (znajdujących się jeszcze pod zaborami) obowiązku szkolnego. Konsekwencją tych przepisów prawa stał się napływ dużej liczby dzieci do szkół, a co za tym idzie – konieczność reformy programu nauczania i pomocy dydaktycznych. Celem edukacji nie było już tylko nauczanie czytania, pisania czy podstaw matematyki, ale również przekazanie

podstawowych wiadomości o świecie, w którym żyją młodzi ludzie. Znaczącą rolę w przygotowaniu nowych podręczników odegrał Marian Falski. Swoją pracę w tej dziedzinie rozpoczął jeszcze przed odzyskaniem przez Polskę niepodległości. Prowadząc wraz z Ludwiką Małkowską badania nad rozwojem umiejętności czytania i pisania wśród dzieci, postanowił pokazywać im obrazki i ilustracje, do których dodał podpisy. Zwrócił uwagę, że dzięki temu zabiegowi dzieci znacznie szybciej odczytują całe wyrazy, nie sylabizując ich ani nie literując. Wynikiem jego pracy było wydanie w 1910 r. podręcznika mającego charakter elementarza, pt. *Nauka czytania i pisania dla dzieci*. Pozycja ta zyskała popularność między innymi dzięki interesującej treści, jak również nowatorskiemu podejściu do formy podręcznika. Zastosowanie ilustracji, wprowadzenie postaci i czynności, z którymi dzieci na danym etapie życia mogły się identyfikować, sprawiły, że podręczniki Falskiego stały się podstawą nauczania i znajdowały się w użytku przez kolejne 70 lat, ulegając w tym czasie tylko niewielkim modyfikacjom (Kowolik, 2000, s. 106–107). Przełom lat 60. i 70. XX wieku to czas intensywnych badań nad podręcznikami szkolnymi. W ich wyniku określono zasady konstruowania nowych książek dla uczniów, opisano, jak dobierać i hierarchizować treści oraz z jakich form ich prezentacji korzystać. W miarę rozwoju techniki prowadzono również refleksje naukową nad wzbogaceniem podręcznika dla ucznia o dodatkowe materiały wizualne, filmowe czy muzyczne. Tak narodziła się koncepcja podręcznika „obudowanego”, a więc całego zbioru pomocy naukowych dla dziecka i nauczyciela. Zestaw ten, nazywany również pakietem edukacyjnym, ma wzbogacać i uzupełniać podręcznik, ułatwiać dzieciom i młodzieży zdobywanie i utrwalanie wiedzy i umiejętności, a nauczycielowi prowadzenie zajęć z wykorzystaniem zróżnicowanych metod aktywizujących. Kolejny ważny etap w rozwoju podręczników to zdaniem de Mezer-Berlińskiej i Skrzypczaka wprowadzanie podręczników multimedialnych, a więc takich, które są w całości zapisane w pamięci komputera. Zwracają oni uwagę na rozwój czytelnictwa e-booków, a co za tym idzie – konieczności dostosowania podręczników szkolnych do oczekiwań współczesnego pokolenia. Dostrzegając pewne wady i zalety tego rozwiązania (które mogą stanowić źródło dla innych prac naukowych), autorzy sugerują, że z czasem wyprą one klasyczne podręczniki z polskich szkół (de Mezer-Berlińska, Skrzypczak, 2012, 183–184).

Przytoczony powyżej skróty opis rozwoju podręczników opierał się na pracach autorów analizujących pakiety edukacyjne do kształcenia ogólnego lub zawodowego. Jednakże podobne mechanizmy ewolucji podręczników towarzyszyły materiałom wykorzystywanym w czasie katechezy parafialnej czy lekcji religii. Od Soboru Trydenckiego, który nakazał organizowanie katechez przy parafiach, poszukiwano właściwych pomocy dla uczniów. Pierwszymi książkami wykorzysty-

wanymi w ten sposób były katechizmy. Ze względu na formę i treść najczęściej korzystano z tych napisanych przez Kanizjusza i Bellarmina. Inne, trudniejsze w odbiorze przez dzieci, głównie ze względu na język, którym zostały napisane, starano się dostosowywać i ulepszać, uwzględniając między innymi wiek uczniów. Nauczyciele poszukiwali tekstów prostych, przejrzystych oraz rzeczowych. Należy zauważyć, że taka konstrukcja katechizmu, rozumianego jako podręcznik szkolny, była oczekiwana przez prowadzących zajęcia ze względu na metodę nauczania, która zakładała zapamiętywanie obszernej wiedzy przekazywanej w czasie zajęć (Murawski, 2010, s. 97). Koncepcja wykorzystywania różnego rodzaju katechizmów jako podręczników szkolnych była obecna w katechezie aż do połowy XX wieku. W Polsce, ze względu na prowadzenie nauczania religii przy parafiach, nie dostrzegano potrzeby zmiany tego stanu rzeczy. Dopiero w latach 90., gdy religia wróciła do szkoły, mogliśmy zauważyć znaczący wzrost liczby podręczników i pomocy do prowadzenia zajęć. Należy zauważyć również, że wyżej wymienione materiały zostały opracowane na podstawie Ramowego Programu Katechezy z 1971 roku, adaptując rozwiązania z katechezy parafialnej na grunt szkoły (Tomasik, 2009, s. 41). Dopiero wprowadzenie reformy szkolnictwa i powstanie nowych podstaw programowych w latach 2001 i 2010 stało się impulsem do prowadzenia badań nad podręcznikiem lekcji religii, jego strukturą, walorami metodycznymi, dydaktycznymi czy wychowawczymi. Szukano rozwiązań, dzięki którym materiały edukacyjne będą nośnikiem informacji dla wychowanków, jak również zmotywują ich do kształtowania w sobie właściwych postaw i umiejętności. Badania dotyczyły także proponowanych form przekazywania wiedzy, które to miały sprawić, że lekcje stałyby się ciekawsze dla uczniów. Zwrócono również uwagę na stronę graficzną książek. Zauważono, że odpowiednie zdjęcia i ilustracje, rozłożenie tekstu, kolorystyka wpływają bezpośrednio na poziom przyswajania wiedzy. Poruszono również kwestię dołączenia do pakietów edukacyjnych materiałów multimedialnych (Szpet, 2011, s. 307–308).

2. CHARAKTERYSTYKA PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Obecnie, w związku z ograniczeniem godzin lekcji religii do jednej tygodniowo, trwają prace nad nową podstawą programową. Natomiast pakiety edukacyjne, z których korzystali nauczyciele objęci badaniem, zostały opracowane na podstawie dotychczasowych przepisów, tzn. *Podstawy programowej katechezy Kościoła katolickiego w Polsce z 2018 r.* (Konferencja Episkopatu Polski, 2018).

We wspomnianym dokumencie została dokonana charakterystyka dzieci będących na określonym etapie edukacyjnym, dzięki czemu autorzy podręczników

mogą lepiej dobrać treści i formy przekazu wiedzy. Ponadto w dokumencie wskazano cele lekcji religii, które powinny zostać osiągnięte, jak również treści, które powinny w tym celu zostać poruszone. Dodatkowo opisano warunki i zasady prowadzenia lekcji, wskazano na korelacje z innymi przedmiotami szkolnym, a także na pola współpracy z innymi środowiskami wychowawczymi: rodziną i parafią. Charakteryzując dzieci z klas I–IV, autorzy *Podstawy programowej* zauważają, że jest to moment, w którym wkraczają one w świat nauki, do którego muszą się adaptować, odkrywając swoje miejsce w szkole, wśród nauczycieli i rówieśników. Rozwijają się u nich pamięć, poziom myślenia i wyobraźnia. Mogą dłużej skupić uwagę na jednej czynności, dokonywać bardziej złożonych porównań i analiz oraz posługiwać się znakami i symbolami. Dzieci zaczynają liczyć się z punktem widzenia innych osób, uwzględniać ich zdanie. Nawiązując między sobą kontakty indywidualne, uczą się empatii i współpracy. Stopniowo zaczynają tworzyć grupy rówieśnicze, które wypracowują własny system norm i zasad. Mimo że dzieci cały czas szukają oparcia wśród nauczycieli lub innych dorosłych, nie są wobec nich tak bezkrytyczne jak wcześniej ani nie uznają ich autorytetu w sposób tak bezwzględny (Konferencja Episkopatu Polski, 2018, s. 29–30). Jak zauważa Kołodziejczyk (2011, s. 252), jest to charakterystyczne dla dzieci w tym okresie rozwojowym. Zaczynają one rozumieć sytuacje społeczne i swoją rolę, którą w nich odgrywają. Wydłuża się czas, który dzieci wolą spędzić z rówieśnikami, oraz następuje zmiana odniesienia do rodziców i opiekunów. Na drugi plan schodzi potrzeba fizycznej obecności opiekuna. Dziecko bardziej liczy na jego psychiczne wsparcie, ale tylko wtedy, gdy będzie go potrzebowało. Dziecko zaczyna również głębiej przeżywać emocje, także te złożone, a doświadczając odrzucenia czy niezrozumienia grupy rówieśniczej, musi radzić sobie z lękiem lub stresem.

Kolejnym istotnym polem rozwoju dziecka jest jego poczucie moralności. Człowiek coraz lepiej poznaje świat zewnętrzny, a co za tym idzie – modyfikuje swój system aksjologiczny. Istotą tych przedmiar staje się dążenie do osiągnięcia coraz doskonalszych etapów rozwoju. W rozwoju moralnym dostrzegamy, że następuje on w sposób ciągły w dających się przewidzieć etapach, a konkretne zachowania dzieci przypisane są do określonego wieku wychowanka (Kretek, 2012, s. 57). Dzieci z klas I–IV zaczynają dostrzegać konsekwencje swoich działań i zastanawiać się nad nimi. Na tym gruncie następuje przejście od moralności heteronomicznej do autonomicznej. Jednocześnie cały czas występują u nich silne tendencje egocentryczne, co skutkuje kierowaniem się zasadą wzajemności względem innych (Konferencja Episkopatu Polski, 2018, s. 30).

Religijność to kolejny obszar rozwoju dziecka, na który zwraca uwagę *Podstawa programowa*. Autorzy wskazują, że na tym etapie uczniowie nadal przenoszą

cechy rodziców czy opiekunów na obraz Boga. Podobnie czynią z doświadczeniami wyniesionymi z domu, lekcji religii czy szkoły, przekładając je na obraz Kościoła. Z biegiem czasu stopniowo zanika u nich infantylny obraz Boga, jako ducha. Pojawiają się także pierwsze wątpliwości i kryzysy w wierze (Konferencja Episkopatu Polski, 2018, s. 31).

Celem nauczania w klasach I–IV jest przygotowanie do sakramentów Eucharystii i pokuty, ukazanie miłości Boga w darach życia, chrztu i wiary, omówienie roku liturgicznego, kształtowanie sumienia, nauczanie modlitwy, wychowanie do życia we wspólnocie rodzinnej, szkolnej i parafialnej oraz kształtowanie postaw, przez które dzieci będą dawały świadectwo wiary. Treści, które mają zostać przekazane na tym etapie dzieciom, zostały podzielone na sześć grup. Pierwsza dotyczy rozwijania poznania wiary. Znajdujemy w niej zagadnienia związane ze sposobami poznawania Boga, podstawowe informacje o stworzeniu świata, pierwszych ludzi i o grzechu pierworodnym. Następnie poruszane są najważniejsze fakty z życia Jezusa Chrystusa, wprowadzenie w rozumienie osoby Ducha Świętego i wspólnoty Kościoła, który ma realizować zadanie dane mu przez Zbawiciela. Druga grupa koncentruje się na wychowaniu liturgicznym. Wskazuje się na obecność Boga w liturgii Kościoła, wyjaśnia się poszczególne sakramenty, ze szczególnym uwzględnieniem sakramentu pokuty i Eucharystii, omawia rok liturgiczny, najważniejsze święta i zwyczaje z nim związane oraz nabożeństwa charakterystyczne dla konkretnego okresu roku liturgicznego lub miesiąca. Cześć trzecia dotyczy wychowania moralnego. Wskazuje się uczniom na Dekalog i nauczanie Jezusa, które są źródłami moralności. Tłumaczy rolę wolności i uformowanego sumienia w podejmowaniu dobrych wyborów, tłumaczy potrzebę pomocy i dzielenia się z innymi oraz wskazuje na przykłady postaci, które mogą być dla nich wzorem moralności. Piąta grupa tematów dotyczy zagadnienia wychowania do modlitwy. Wskazuje się, że jest ona dialogiem z Bogiem, opisuje jej rodzaje i podaje przykłady ze Starego i Nowego Testamentu, mówi się o modlitwie Jezusa, szczególnie uwzględniając modlitwę Ojcze nasz, podaje się przykład Maryi i innych wybranych świętych, którzy uczą dzieci modlitwy, oraz tłumaczy się liturgiczną modlitwę Kościoła. Przedostania część to wychowanie do życia wspólnotowego. Realizując zawarte w niej zagadnienia, dzieci dowiadują się o miłości Boga do człowieka, własnej wartości i godności, ale również o zadaniach, jakie mają, i pomocy, którą mogą czerpać, żyjąc we wspólnocie rodzinnej, szkolnej i w Kościele. Ostatnia część dotyczy wprowadzenia do misji. Tłumaczy się dzieciom, jak zgodnie ze swoimi możliwościami mogą dawać świadectwo wiary, podkreślając, że można wykonać to zadanie, kierując się miłością względem tych osób, które na co dzień będą spotykać.

Realizując cele lekcji religii, autorzy *Podstawy programowej* przypominają nauczycielom, że będą pracowali z uczniami o zróżnicowanym poziomie religijności, co zmusza ich do odpowiedniego dobierania, uzupełniania lub pogłębiania treści lekcji. Jednocześnie zaleca się, żeby zajęcia były prowadzone w sposób aktywny, za pomocą zróżnicowanych metod. Metody słowne podające powinny być ograniczone do minimum, a ich miejsce zaleca się oddać metodom opartym na działaniach dziecka, takim jak na przykład metody plastyczne, gry, inscenizacje, przedstawienia lub metody wykorzystujące współczesne środki dydaktyczne. Proponuje się również, żeby nauczyciele organizowali wycieczki (np. do kościoła) lub spotkania z ciekawymi ludźmi. Oczywiście dzieci przygotowujące się do sakramentu pokuty i Eucharystii muszą nauczyć się na pamięć wybranych modlitw i formuł sakramentu, jednak *Podstawa programowa* sugeruje ograniczanie tej formy poskiwania wiedzy do minimum.

W *Podstawie programowej* wskazano również na możliwość korelacji z edukacją szkolną. Przedmioty, z którymi można powiązać lekcje religii, to w szczególności język polski, edukacja muzyczna, plastyczna, społeczna, przyrodnicza i informatyczna oraz język mniejszości narodowej lub etnicznej lub język regionalny.

Dokument, o którym mowa, dotyczy również tematu współpracy z rodziną i parafią. W pierwszym przypadku, mając świadomość roli rodziców w wychowaniu do wiary, sugeruje się organizować spotkania z nimi w parafiach prowadzone w formie warsztatów, których celem będzie pogłębienie ich wiary. W ramach współpracy z parafią dotyczy to na tym etapie głównie przygotowania do sakramentu pokuty i Eucharystii oraz wprowadzenia dzieci w lokalne zwyczaje i tradycje.

3. PREZENTACJA WYNIKÓW BADAŃ KS. KRZYSZTOFA MIELNICKIEGO

Mając świadomość ciągłego rozwoju pakietów edukacyjnych wykorzystywanych w szkole, również na lekcjach religii, należy zauważyć, że cały czas prowadzone są prace nad nowymi pomocami dla nauczycieli i uczniów. W ten nurt wpisują się badania prowadzone przez Mielnickiego w latach 2010–2023. Ich owoc stanowi publikacja pt. *Od podstawy programowej do podręcznika na lekcji religii*. Zawarte w niej wnioski pomogą nam zrozumieć, w jaki sposób przygotowywać innowacyjne materiały edukacyjne, wspierające nauczycieli w ich pracy i pomagające uczniom w zdobywaniu wiedzy, umiejętności i w kształtowaniu postaw. Publikacja jest podzielona na trzy części. Pierwsza z nich dotyczy *Podstawy programowej*, a druga *Programu nauczania*. Autor ogólnie charakteryzuje te dokumenty, opisuje ich rozwój i wskazuje na znaczenie dla autorów podręczników. Najistotniejszy jednak dla tych rozważań jest rozdział trzeci. W nim autor prezentuje wyniki swo-

ich badań nad koncepcją tworzenia podręcznika. Mielnicki proponuje następujący przebieg procesu tworzenia podręczników: 1. ogólna koncepcja pakietu edukacyjnego. 2. powołanie odpowiedniego zespołu redakcyjnego. 3. opracowanie koncepcji i stworzenie podręcznika metodycznego, 4. opracowanie koncepcji i stworzenie podręcznika dla ucznia i zeszytu ćwiczeń, 5. przygotowanie dodatkowych pomocy dydaktycznych. W celu lepszego zrozumienia wniosków autora przyjrano się tym pięciu etapom, żeby lepiej zrozumieć, jakie proponuje on kroki mające doprowadzić autorów pakietów edukacyjnych do napisania lepszych materiałów.

Ogólna koncepcja pakietu edukacyjnego

Pierwszym krokiem według Mielnickiego jest opracowanie ogólnego spojrzenia na lekcję religii, które będzie w kolejnych etapach przekładane na poszczególne pomoce dydaktyczne. Podstawowym celem katechezy jest doprowadzenie katechizowanego do głębokiego zjednoczenia z Jezusem Chrystusem (Jan Paweł II, 1979, p. 7). Dokonuje się ono na gruncie wiary, której rozwój odbywa się również w czasie katechezy (Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji, 2020, p. 55). Lekcja religii nie może w pełni realizować wszystkich zadań katechezy, niemniej odgrywa ważną rolę w rozwijaniu wiary młodych ludzi (Tomasik, 2010, s. 287–288 i 292). Mielnicki, wychodząc z podobnych założeń, zauważa, że materiały edukacyjne wykorzystywane na lekcjach również powinny wpisywać się w realizację tego zadania. Co więcej, zauważając, że katecheza jest komunikacją wiary, odpowiada na pytanie, jaki obraz wiary mamy przekazywać dzieciom i młodzieży. Sugeruje on prezentowanie pozytywnego obrazu chrześcijaństwa. Dlatego zaleca tworzenie takich pakietów edukacyjnych, w których nie będzie *narzekania na beznadziejność i zło tego świata, a będzie pokazywać się uczniowi wartości, które mogą nadać sens jego życiu i uczynić je szczęśliwym i spełnionym* (Mielnicki, 2024, s. 133). Dzięki temu uczeń, odkrywając bogactwo wartości, będzie mógł na nie w sposób wolny pozytywnie odpowiedzieć. Dodatkowo pomocne w osiągnięciu tego celu może stać się wskazywanie na te postawy i wartości, które chrześcijanie dają światu i społecznościom, w których żyją. Oczywiście autor nie sugeruje pomijania tematów trudnych, związanych z bólem i cierpieniem. Rekomenduje jednak przedstawienie ich w odpowiednim świetle, w którym nie będziemy koncentrować się na złu, lecz wskażemy na szanse okazywania miłości i dobra nawet w trudnych chwilach życia.

Powołanie zespołu redakcyjnego

Mając już ogólną koncepcję pakietu edukacyjnego, charakteryzującego się pozytywnym przekazem wiary, Mielnicki proponuje wybór odpowiedniego zespo-

łu autorów. Zauważa on, że nie mogą być to przypadkowe osoby, ale takie, które cechują się odpowiednimi kompetencjami, pozwalającymi stworzyć koncepcję pakietu edukacyjnego, a następnie wdroić ją w życie. *Chodzi o takie osoby, które nie tylko znają warsztat katechetyczny, ale będą potrafiły zaproponować uczniom rzetelną i przydatną pomoc w postaci konstruktu pasującego do ich mentalności. To swego rodzaju klucz do umysłów i serc katechizowanych, otwierający ich na orędzie Ewangelii.* (Mielnicki, 2024, s. 140). Ponadto powinni oni posiadać odpowiednią praktykę katechetyczną, empatię, a także odznaczać się dojrzałym poziomem wiary. Autor, zwracając uwagę na konieczność pracy tych osób w zespole, sugeruje, że oprócz wiedzy i umiejętności związanych z tworzeniem materiałów edukacyjnych powinni się oni cechować predyspozycjami i umiejętnościami pracy zespołowej. Kolejna ważna zaleta autorów pomocy dydaktycznych to kreatywność. W jej skład wchodzi otwartość, niezależność i zdolności twórcze. Poziom każdej z tych cech wpływa na poprawę lub obniżenie kreatywności osoby piszącej podręczniki. Mielnicki zauważa jednocześnie, że nie zawsze mamy możliwość precyzyjnego określenia wymienionych cech członka zespołu autorskiego. Jednak nawet określenie podstawowych predyspozycji danego autora może pomóc we właściwym podziale zadań w zespole. Badania prowadzone nad koncepcją tworzenia podręczników doprowadziły również do wniosku, że grupa osób pracujących nad pakietem powinna się rozrastać w miarę postępu prac. Do wąskiego grona należy przygotowanie ogólnej koncepcji pakietu edukacyjnego. Gdy będzie on już gotowy, zespół zostaje powiększony o dodatkowych autorów, których zadanie stanowi przeniesienie wypracowanej koncepcji na konkretne jednostki lekcyjne.

Podręcznik metodyczny

Kolejnym etapem jest przygotowanie podręcznika metodycznego będącego zbiorem scenariuszy jednostek lekcyjnych. W tym celu zespół autorów powinien szczegółowo zapoznać się z *Podstawą programową* lub z jej uszczegółowieniem, czyli *Programem nauczania*. Pierwszym krokiem jest podział całego materiału przewidzianego dla danej klasy na konkretne lekcje. Na tym etapie prac zespół autorów powinien również uwzględnić, kto i w jakim regionie Polski lub świata będzie korzystał z przygotowanych materiałów. Mając taką wiedzę, można uzupełnić treści *Podstawy programowej* o tradycje i kulturę danego regionu, jak również uwzględnić jego specyfikę już na tym etapie przygotowań. Dopiero w tym momencie można rozpocząć właściwe prace nad podręcznikiem metodycznym. Zauważając, że zwykle powstaje on jednocześnie z podręcznikiem dla ucznia i innymi pomocami dydaktycznymi, można odnieść wrażenie, że Mielnicki sugeruje, żeby to właśnie od jego ogólnej struktury rozpocząć prace nad pakietem edukacyjnym. Proponuje on

opracowanie koncepcji jednej jednostki lekcyjnej, aby na tym fundamencie budować kolejne części podręcznika metodycznego, podręcznika dla ucznia czy innych pomocy dydaktycznych. Autorzy, co wynika z prezentowanych badań, powinni również brać pod uwagę różnorodność uczniów. Dlatego należy podawać różne możliwości realizowania scenariusza danej lekcji, dać nauczycielowi możliwość wyboru metod, którymi poprowadzi zajęcia.

Podręcznik ucznia i ćwiczenia

Mając wcześniej ustaloną koncepcję pakietu edukacyjnego, zespół autorów powinien wdrażać ją w podręczniku dla ucznia w taki sposób, aby była ona od razu widoczna. Powinni oni również zapoznać się ze scenariuszami lekcji opracowanymi w poradni metodycznej, aby odpowiednio dobrać treść jednostek, grafikę i zdjęcia. Pomocna może być w osiągnięciu tego celu odpowiednia szata graficzna książki. Mielnicki zwraca również uwagę na tekst podręcznika. Zauważając kryteria, o których często się mówi w katechetyce lub w dydaktyce, takie jak dostosowanie języka do wieku uczniów, posługiwanie się poprawną polszczyzną, odpowiednie nasycenie trudnymi terminami i metaforami lub zgodność materiału z *Podstawą programową*, proponuje podzielić treść na dwa segmenty. Pierwszy realizowałby funkcję informacyjną podręcznika, zawierając informacje kluczowe dla danej lekcji. Drugi, składający się z zadania dla uczniów, powiązany z pierwszą częścią, motywowałby ich do samodzielnego działania. Segmenty te powinny być wyraźnie podzielone i wyodrębnione przy wykorzystaniu zabiegów edytorskich lub poprzez dodanie im tytułów. Zawarte w nich ćwiczenia powinny być różnorodne, angażujące różne zdolności ucznia: mówienie, pisanie czy aktywne słuchanie. Segment poświęcony ćwiczeniom może być także dobrym miejscem do zamieszczenia ciekawostek lub dodatkowych treści, wykraczających poza *Podstawę programową*. Ćwiczenia motywujące dzieci do samodzielnej pracy i sprawdzające ich wiedzę mogą być zawarte w konkretnej lekcji w podręczniku lub oddzielnie: na kartach pracy, nośniku danych lub w klasycznych ćwiczeniach.

Ważnym etapem tworzenia podręcznika ucznia jest praca z grafiką. Autor badań sugeruje, aby ten stworzył kilka przykładowych lekcji, będących podstawą do dalszej pracy. Kolejne etapy powinny prowadzić do ewolucji tego szablonu, tak, by w efekcie końcowym otrzymać książkę spełniającą założenia autorów. Do grafika należy również zaprojektowanie ikon, których zadaniem będzie oznaczenie konkretnych treści podręcznika, oraz stworzenie powtarzających się w każdej lekcji elementów, dzięki czemu łatwiej będzie rozpoznać hierarchię prezentowanych treści i je identyfikować. Zespół autorów pracujących z grafiką powinien pamiętać, że ilustracje czy zdjęcia, które będą miały być wykorzystane, nie są po

tym, by zdobić książkę, lecz pełnić funkcję informacyjną lub porządkującą prezentowane treści.

Badania prowadzone przez Mielnickiego doprowadziły go do wniosku, że *ciekawym rozwiązaniem graficznym jest wprowadzenie do materiałów adresowanych do ucznia zdjęć z rówieśnikami ucznia korzystającego z książki* (Mielnicki, 2024, s. 183). Idąc dalej tym tokiem myślenia, autor sugeruje zrobienie zdjęć tym samym dzieciom na potrzeby całej serii podręczników, tak, aby uczniowie widzieli tych samych bohaterów w kolejnych klasach, dorastających wraz z nimi. Okładka i tytuł podręcznika to końcowy element pracy. Zwykle serie podręczników posługują się nawiązującymi do siebie rozwiązaniami, dzięki czemu wskazuje się na kontynuację w procesie nauczania.

Dodatkowe pomoce dydaktyczne

Rozkład materiału, plan wynikowy i system oceniania to kolejna pomoc, którą nauczyciele mogą dostać od autorów pakietów edukacyjnych. Rozkład materiału zawiera spis tematów lekcji, liczbę godzin oraz rozkład treści. W planie wynikowym opisywane są efekty procesu nauczania, czyli to, co uczeń powinien wynieść z danej lekcji. System oceniania zawiera kryteria, jakie musi spełnić uczeń, by otrzymać konkretną ocenę. Te informacje bardzo często nauczyciele muszą wpisywać do dzienników elektronicznych. Mielnicki (Mielnicki, 2024, s. 192) zauważa, że *Autorzy pakietów edukacyjnych [...] znając wydane podręczniki, mają odpowiednią wiedzę i umiejętności, by stworzyć takie dokumenty planujące pracę dydaktyczną w ich podstawowym zarysie*. Zdaniem autora należy je traktować nie jako dodatek do pakietu edukacyjnego, ale jego integralną część, która powinna zostać bezpłatnie udostępniona w celu wsparcia pracy nauczycieli.

Zmieniający się świat wymaga tworzenia ciągle nowych pomocy dydaktycznych. To dążenie do rozwoju w swoich badaniach dostrzegł również Mielnicki. Zwrócił on uwagę na rozwój platform wspierających zdalne nauczanie, dających dostęp do nagranych materiałów czy książek w formie elektronicznej. Mielnicki zauważył również inną tendencję. Zwrócił on uwagę na stopniowe przenoszenie się zeszytów ćwiczeń do przestrzeni multimedialnej. Uczniowie nie mieliby już tradycyjnej, papierowej wersji zadań, ale korzystając z komputerów, wykonywaliby przygotowane ćwiczenia. Takie rozwiązanie, jak pokazały badania, bardziej motywuje uczniów do wykonywania zadań, przez co zajęcia stają się efektywniejsze. Może to doprowadzić do sytuacji, w której tradycyjne podręczniki zupełnie znikną z polskich szkół, a ich miejsce zajmą e-booki. Aby jeszcze efektywniej korzystać z pomocy multimedialnych, nauczyciele nie mogą traktować ich wyłącznie jako zamienniki tradycyjnych pomocy dydaktycznych, lecz jako pełnoprawne narzędzia

do nauczania. Oczywiście wiąże się to z koniecznością posiadania przez nich odpowiednich kwalifikacji z zakresu informatyki. Nic nie stoi jednak na przeszkodzie, aby wydawnictwa tworzyły portale zawierające bazy danych z dobrze przygotowanymi materiałami. Byłyby one platformami spotkań nauczycieli, na których mogliby również dzielić się swoimi pomysłami i pomocami, motywującymi innych do aktywizacji i aktualizacji sposobów prowadzenia zajęć. Umiejętne prowadzenie takiego portalu może mieć potencjał zmierzający do powstania społeczności aktywnych użytkowników, którzy zaczną mieć realny wpływ na jakość materiałów i kierunek ich rozwoju.

4. OPIS WPŁYWU NOWYCH PODRĘCZNIKÓW WYDAWNICTWA JEDNOŚĆ NA JAKOŚĆ PRACY NAUCZYCIELI RELIGII

Opierając się na badaniach Mielnickiego, Wydawnictwo Jedność opracowało serię podręczników do klas I–IV. Autor niniejszego tekstu postanowił sprawdzić, czy wnioski z badań nad tworzeniem podręczników zaimplementowane przez autorów pakietów edukacyjnych wpłynęły na jakość pracy nauczycieli, którzy wcześniej korzystali z materiałów innych wydawnictw, a w ostatnich latach posługiwali się pakietami Wydawnictwa Jedność. W tym celu przygotowano ankietę, której zadaniem było sprawdzenie, czy nauczyciel dostrzegł zmianę jakości swojej pracy w chwili, w której zdecydował się na wykorzystanie wspomnianych wyżej materiałów, oraz jak duże znaczenie ma według niego ta zmiana. Ankieta została przeprowadzona w dniach od 25 sierpnia do 25 września 2025 roku. Rozesłano ją w formie elektronicznej do nauczycieli w całej Polsce. Badanie składało się z 32 pytań. Cztery z nich to pytania ogólne, dotyczące płci, miejsca pracy, pozostałe zaś miały na celu ocenę przez nauczycieli jakości nowych pakietów edukacyjnych. W badaniu wzięło udział 328 nauczycieli z każdego województwa, dlatego należy uznać, że obrazuje ono ogólnopolską opinię pedagogów na temat nowych materiałów. Podział ze względu na miejsce pracy rozkłada się następująco: 42,5% to nauczyciele pracujący w szkołach na wsi – w osadzie, 10% – w miastach do 5 tysięcy mieszkańców, 42,5% – w miastach do 500 tysięcy mieszkańców, a 5% – w miastach powyżej 500 tysięcy mieszkańców. Niecałe 86% z nich to kobiety, 14% stanowili mężczyźni. 54% ankietowanych to nauczyciele, którzy uczą tylko religii – zarówno osoby świeckie, jak i księża, siostry zakonne oraz osoby będące aktualnie w zastępstwie za innego nauczyciela. 46% respondentów uczy również innych przedmiotów. Ta grupa badanych, mając doświadczenie w prowadzeniu zajęć nie tylko z religii, ma dostęp do materiałów z innych dziedzin. Ich ocena nowych pomocy naukowych Wydawnictwa Jedność nabiera dodatkowej wartości, gdyż mogli oni oceniać jakość

podręczników do lekcji religii w odniesieniu do materiałów nauczania do innych przedmiotów. Należy także zauważyć, że zaledwie 15,5% badanych uczy wyłącznie w klasach I–IV, pozostali – 84,5% – uczą również w klasach V–VIII, co także daje im możliwość szerszej oceny materiałów przeznaczonych dla klas młodszych.

Mając już ogólny obraz nauczycieli biorących udział w ankiecie, należy teraz przyrzeć się, jak ocenili oni nowe podręczniki i czy dostrzegają zmianę jakości swojej pracy związaną z wyborem pakietów edukacyjnych Wydawnictwa Jedność. Badanie rozpoczynało się od pytań, na które respondenci, oceniając podręczniki, odpowiadali, posługując się skalą od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało „zdecydowanie negatywnie”, a 5 „zdecydowanie pozytywnie”. Pierwsze trzy pytania dotyczyły ogólnej oceny materiałów pod kątem wsparcia ich pracy jako nauczycieli religii, pomocy w realizacji podstawy programowej oraz w planowaniu nauczania w skali roku. Odpowiedzi 4 i 5, a więc „zdecydowanie pozytywnie” i „pozytywnie”, zaznaczyło odpowiednio 91,5%, 65% oraz 93,5% badanych. Należy zauważyć, że w tym segmencie pytań nauczyciele szczególnie docenili wsparcie, jakie dają im nowe materiały w planowaniu całego procesu dydaktycznego. Dzięki załączeniu do pakietu edukacyjnego rozkładów materiału, planów dydaktycznych i systemów oceniania, co w swojej publikacji sugerował ks. Mielnicki (2024, s. 190-193), aż 93% nauczycieli wskazało na znaczącą pozytywną zmianę w ich pracy, ułatwiającą strategiczne przygotowanie się do zajęć w kolejnym roku katechetycznym. Kolejne cztery pytania dotyczyły oceny podręcznika metodycznego, podręcznika dla ucznia, ćwiczeń oraz innych materiałów dydaktycznych, takich jak teczka pracy czy materiały multimedialne. Również w tym przypadku nauczyciele, którzy zdecydowali się przejść na nowe podręczniki, bardzo dobrze ocenili materiały opracowane przy wykorzystaniu badań Mielnickiego. Podręcznik metodyczny zdecydowanie dobrze oceniło 58,5% nauczycieli, a dobrze 30%. Pozostałe 12% zaznaczyło niższe odpowiedzi. Podręcznik ucznia uzyskał podobnie bardzo dobre wyniki, otrzymując 60% bardzo dobrych odpowiedzi, 28% dobrych oraz 12% pozostałych. Zeszyt ćwiczeń w analogiczny sposób został bardzo wysoko oceniony przez 61% ankietowanych, dobrą ocenę przyznało mu 25% nauczycieli, 14% zaznaczyło niższe wartości. Ostatnie pytanie w tym segmencie dotyczyło pozostałych materiałów dydaktycznych wchodzących w skład pakietu edukacyjnego. Ponad połowa ankietowanych – 57% – bardzo dobrze oceniło wspomniane pomoce, 27,5% dobrze, innego zdania było 15,5% ankietowanych. Wyniki te pokazują, że nauczyciele mający porównanie z innymi pomocami do prowadzenia zajęć z religii wysoko oceniają materiały, z których obecnie korzystają. Zauważalne jest, że znaczna większość badanych przyznaje materiałom Wydawnictwa Jedność dwie najwyższe oceny. Zmiany, które wprowadzili autorzy, opracowując opisywane materiały, będące wynikiem badań ks. Dr. Krzysz-

tofa Mielnickiego, w sposób znaczący poprawiły jakość podręczników do religii, a tym samym wpłynęły na efektywność pracy nauczycieli. Patrząc całościowo na omawiane pytania, dwie najwyższe oceny zaznaczyło niecałe 87% respondentów. Możemy więc mówić o znaczącym wpływie, jaki miały nowe podręczniki Wydawnictwa Jedność na jakość prowadzonych zajęć.

Kolejna część ankiety tłumaczy, dlaczego pakiet edukacyjny osiągnął tak wysoką ocenę. Pytania wchodzące w tę część badania rozpoczynają się od ogólnej oceny materiałów pod kątem spójności dydaktycznej. Układ wszystkich treści i pomocy za zdecydowanie logiczny uznało 53% nauczycieli, ocenę dobrą przyznało 34,5%. Następnie należało sprawdzić, czy badani dostrzegają dostosowanie materiałów do poziomu rozwoju ucznia. Pytano o ocenę dopasowania pod kątem osobowości ucznia, jego rozwoju intelektualnego, moralnego oraz religijnego. Dodatkowo zwrócono uwagę na dobór języka i układu graficznego materiałów, metod zaproponowanych w zeszytach ćwiczeń i pytanych kontrolnych, ogólnego schematu jednostki lekcyjnej oraz doboru tekstów zaczerpniętych z Pisma Świętego. W związku z tym, że pytania te, koncentrując się wokół jednego zagadnienia, mają bardzo zbliżone odpowiedzi, wyniki zaprezentowano całościowo. Bardzo dobrze wspomniane dopasowanie oceniło 60% respondentów, dobrze 28%, ocenę dostateczną i niższe oceny zaznaczyło jedynie 12% badanych. W zaprezentowanych wynikach widać, że znaczna większość nauczycieli dostrzegła, że materiały Wydawnictwa Jedność są dostosowane do poziomu dziecka. Takie wyniki po raz kolejny wskazują na to, że autorzy materiałów, opierając się na badaniach ks. Mielnickiego i wprowadzając do swojej pracy sugerowane przez niego zmiany, przygotowali pomoce znacząco pozytywnie wpływające na pracę nauczycieli. Mając możliwość skorzystania z gotowych materiałów, nauczyciele mogli zaobserwować również zmianę w swoim przygotowaniu się do zajęć, gdyż nie musieli już poświęcać czasu na częste i czasochłonne dopasowywanie treści i form zajęć do poziomu rozwoju dziecka.

Wiedząc, że nauczyciele dobrze oceniają pakiet edukacyjny, na co wskazały wyżej zaprezentowane wyniki, należy teraz skorelować je z inną częścią ankiety, w której badano, jak często korzystają oni ze wspomnianych materiałów. Respondenci mogli wybierać spośród sześciu odpowiedzi, opisujących częstotliwość, z jaką sięgają po oferowane im materiały. W pytaniu o podręcznik metodyczny odpowiedź „zawsze i prawie zawsze” zaznaczyło 30% ankietowanych, a „często i bardzo często” – 35% nauczycieli. Częściej na lekcjach religii sięga się po podręcznik dla ucznia. „Zawsze” lub „prawie zawsze” sięga po niego 56% badanych, a „często i bardzo często” – 23,5%. Z zeszytu ćwiczeń regularnie korzysta 35% respondentów, a często 43,5% z nich. Z pozostałych pomocy, takich jak teczka pracy, materiały on-line, materiały multimedialne oraz dokumentacja planowania dydaktycznego, „zawsze”

lub „bardzo często” korzysta odpowiednio 40%, 69%, 71,5% oraz 57,5% ankietowanych. Widocznie mniej nauczycieli systematycznie sięga po teczkę pracy. Może to oznaczać, że materiały przygotowane w książkach dla uczniów i zeszytach ćwiczeń są wystarczające do przeprowadzenia lekcji i nie ma konieczności tak często rozbudowywać propozycji autorów, aby sięgać po dodatkowe treści czy ćwiczenia. Ta część ankiety, podobnie jak poprzednie, wyraźnie wskazała, że nauczyciele cenią sobie materiały opracowane na podstawie badań ks. Mielnickiego. Widząc, jak często korzysta się z nich w czasie lekcji religii, można dojść do wniosku, że nauczycielom łatwiej jest prowadzić zajęcia oparte na wspomnianym pakiecie edukacyjnym. Systematyczne użycie podręczników ucznia i zeszytu ćwiczeń świadczy również o tym, że są one dobrze odbierane przez dzieci. Dzięki temu nauczyciele nie muszą szukać innych materiałów, lecz mogą w pełni oprzeć się na wspomnianym pakiecie.

Kolejna grupa pytań obrazuje bardziej szczegółowo ocenę nowych podręczników. Ankietowani posługiwali się oceną od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało „zdecydowanie źle”, a 5 „zdecydowanie dobrze”. W pierwszej kolejności zbadano, w jaki sposób nauczyciele oceniają wielość i różnorodność metod i form pracy proponowanych przez autorów materiałów, które zostały zawarte w całym pakiecie. Odpowiedź „zdecydowanie dobrze” oraz „dobrze” zaznaczyło 86,5% respondentów. Podobny wynik – 83% najwyższych odpowiedzi uzyskujemy w kolejnym pytaniu dotyczącym opracowanych wskazań metodycznych do pracy z dziećmi z klas I–IV. Ten etap edukacyjny to czas, w którym dzieci przygotowują się do pierwszej komunii. Oczywiście jest, na co zwrócono również uwagę w *Podstawie programowej*, że lekcja religii musi być skorelowana z katechezą parafialną. W związku z tym zapytano nauczycieli, czy nowe pomoce dydaktyczne wpłynęły na sposób, w jaki prowadzą wspomniane przygotowanie. 88% odpowiedziało, że pomogły im one w pracy z dziećmi przygotowującymi się do pierwszej komunii świętej. Mając świadomość, że lekcja religii ma za zadanie nie tylko przekazanie wiedzy, ale również wsparcie katechezy parafialnej we wprowadzaniu dziecka w praktyki religijne i rozwijaniu świadomego, aktywnego w nich uczestnictwa (Tomasik, 2010, s. 298), zapytaliśmy, czy materiały, z których korzystają ankietowani, wspierają ten proces, zwłaszcza po przyjęciu wspomnianego sakramentu. Niecałe 81% badanych oceniło, że pakiet edukacyjny wspiera rozwój religijny uczniów. Mając świadomość ograniczenia lekcji religii do jednej godziny tygodniowo, zapytano, w jaki sposób nauczyciele oceniają materiały Wydawnictwa Jedność pod kątem wsparcia ich pracy w ograniczonym wymiarze czasowym. Większość, bo aż 81,5%, badanych dobrze i bardzo dobrze oceniło pomoc, jaką dają im nowe materiały edukacyjne.

ZAKOŃCZENIE

Poszukiwanie ciągle nowych rozwiązań w przygotowywaniu materiałów dydaktycznych to niekończący się proces i obecnie jesteśmy na jego kolejnym etapie. Klasyczne podręczniki papierowe stopniowo ustępują miejsca e-bookom i innym materiałom multimedialnym. Dostrzega to również w swoich badaniach ks. dr Krzysztof Mielnicki, skupiając się jednak na opracowaniu właściwego schematu tworzenia tradycyjnego pakietu edukacyjnego, którego tylko częścią są materiały multimedialne, mające względem innych materiałów charakter pomocniczy. W jego publikacji widać jasny i logiczny schemat pracy nad materiałami dla nauczycieli, poczynawszy od ogólnej koncepcji pakietu, poprzez właściwy dobór osób w zespole badawczym, aż po opracowanie schematu lekcji, a co za tym idzie – podręcznika metodycznego, podręcznika dla ucznia, zeszytu ćwiczeń i innych pomocy.

Na zastosowanie tego schematu w swoich materiałach zdecydowali się autorzy pakietów edukacyjnych dla klas I–IV Wydawnictwa Jedność. Celem niniejszego artykułu było sprawdzenie, czy nauczyciele korzystający z nowych podręczników dostrzegają ich wpływ na swoją pracę. Badania ankietowe, przeprowadzone na terenie całego kraju, jednoznacznie wykazały, że katecheci, którzy zdecydowali się na zmianę wydawnictwa i wybrali książki Wydawnictwa Jedność, bardzo wysoko oceniają ich walory dydaktyczne, poprawiające jakość pracy. Taka opinia nie jest zaledwie jednostkowym głosem. Fakt, że badania nauczycieli objęły swoim zasięgiem katechetów z całej Polski, świadczy o tym, że pomoce opracowane na podstawie badań nad koncepcją tworzenia podręczników miały ogólnokrajowy wpływ na pracę nauczycieli religii.

Należy zauważyć, że nauczyciele sięgający po pakiet edukacyjny Wydawnictwa Jedność dostrzegają pozytywną zmianę w swojej pracy, zwłaszcza w realizowaniu *Podstawy programowej* i planowaniu strategicznym zajęć z lekcji religii. Wspomniane materiały, stanowiąc wsparcie dla pedagogów, zawierają gotowe treści, rozkłady materiałów, plany wynikowe i systemy oceniania. Dzięki nim nauczyciele nie muszą przygotowywać ich osobiście, lecz mają możliwość skorzystania z gotowych pomocy.

Materiały takie jak podręcznik metodyczny, podręcznik ucznia, zeszyt ćwiczeń czy inne pomoce dydaktyczne również w znaczący sposób wpłynęły na pracę nauczycieli religii. Znaczna większość katechetów dostrzega pozytywną zmianę w prowadzeniu zajęć po skorzystaniu z pakietu Wydawnictwa Jedność. Nauczyciele, widząc logiczny układ treści, język, którym posługują się autorzy, dostosowanie treści do poziomu rozwoju dziecka, a co za tym idzie – dobór pytań kontrolnych i tekstów z Pisma Świętego, traktują całość materiałów jako wyraźne pozytywne oddziaływanie na jakość ich pracy. Nie muszą już samodzielnie dopasowywać treści

do dziecka, konstruować na nowo zadań ani dobierać tekstów z Biblii. Ta zmiana daje im więcej czasu na kreatywne przygotowanie się od zajęć.

Wpływ na efektywność prowadzenia zajęć potwierdza się także, gdy spojrzymy, jak często nauczyciele sięgają po poszczególne materiały Wydawnictwa Jedność. Gdyby nie spełniały ich oczekiwań, nie wpływały pozytywnie na ich pracę, katecheci nie korzystaliby z nich na lekcjach tak często jak teraz. Poszczególne elementy pakietu edukacyjnego, co wykazano w trakcie badań, stały się wręcz nieodłącznymi elementami lekcji, ułatwiając prowadzenie zajęć.

Nauczyciele dostrzegają również zmianę w ich pracy na polu formacji religijnej dzieci. Nowe materiały pomagają im w rozwijaniu wiary u dzieci i pozytywnie wpływają na przygotowanie ich do pierwszej komunii świętej. Jest to niewątpliwie zasługa wspomnianych wcześniej walorów podręczników. Rozwój religijny oczywiście nie może być mierzalny w ten sam sposób jak wiedza i umiejętności uczniów. Jednak doświadczony katecheta, oceniając między innymi zachowanie uczniów w kościele, w czasie prób do pierwszej komunii czy rekolekcji wielkopostnych, w czasie modlitwy na lekcji, czytania Słowa Bożego lub analizując wypowiedzi, jest w stanie oszacować kierunek i tempo dojrzewania religijnego.

Biorąc pod uwagę wszystkie wymienione opinie nauczycieli, należy wysnuć ogólny wniosek, że pakiet edukacyjny Wydawnictwa Jedność w znaczący sposób wpłynął na zmianę jakości pracy nauczycieli w całej Polsce. Wpływ ten jest widoczny zarówno wtedy, gdy oceniamy materiały całościowo, jak i wtedy, gdy spojrzymy na poszczególne składowe pakietu. Nauczyciele chętnie sięgają po przygotowane treści, gdyż widzą pozytywną zmianę jakości swojej pracy, która przekłada się na efekty kształcenia uzyskiwane przez uczniów.

Bibliografia:

- de Mezer-Berlińska, K., Skrzypczak, J. (2012). Ewolucja podręczników szkolnych. W: W. Skrzydlewski, S. Dylak (red.), *Media, edukacja, kultura* (180–190). Poznań: Polskie Towarzystwo Technologii i Mediów Edukacyjnych.
- Jan Paweł II (1979). *Adhortacja 'Catechesi tradendae'*. Rzym, 16 października 1979 r.
- Konferencja Episkopatu Polski (2018). *Podstawa programowa katechezy Kościoła katolickiego w Polsce*. Częstochowa: Edycja Świętego Pawła.
- Kołodziejczyk, A. (2011). *Późne dzieciństwo – młodszy wiek szkolny*. W: J. Trempała (red.), *Psychologia rozwoju człowieka. Podręcznik akademicki* (243–258). Warszawa: PAN.
- Kowolik, P. (2000). Marian Falski – twórca elementarza polskiego. *Nauczyciel i Szkoła*, 1(8), 104–112.

- Kretek, H. (2012). Teorie i studia rozwoju moralnego dzieci i młodzieży. *Nauczyciel i Szkoła*, 1(51), 55–69.
- Mielnicki, K. (2024). *Od podstawy programowej do podręcznika na lekcji religii*. Kielce: Jedność.
- Murawski, R. (2010). Historia katechezy. W: J. Stala (red.), *Historia katechezy i katechetyka fundamentalna* (19–108). Tarnów: Biblos.
- Papieska Rada ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji (2020). *Dyrektorium o katechizacji*. Kielce: Wydawnictwo Jedność.
- Siess-Krzyszkowski, S. (2024). Polskie elementarze (podręczniki do nauki czytania) XVI i XVII w. *Z Badań nad Książką i Księgozbiorami Historycznymi*, 18(2), 205–236.
- Szpet, J. (2011). Badania podręczników do nauki religii w świetle zmian programowych. *Roczniki Pastoralno-Katechetyczne* 3(58), 307–319.
- Tomasik, P. (2009). Polskie podręczniki katechetyczne po 2001: blaski i cienie. W: P. Mąkosa (red.), *Poszukiwanie optymalnego podręcznika do katechezy* (36–56). Lublin: Polihymnia.
- Tomasik, P. (2010). Katechetyka fundamentalna. W: J. Stala (red.), *Historia katechezy i katechetyka fundamentalna* (199–325). Tarnów: Biblos.
- Walat, W. (2013). Podstawy teorii i praktyki podręcznika szkolnego. *Edukacja – Technika – Informatyka*, 4/1, 54–65.
- Walat, W. (2017). Podręcznik szkolny dla edukacji ogólnej i zawodowej. *Szkoła, Zawód, Praca*, 13, 11–25.

THE INFLUENCE OF TEXTBOOKS PUBLISHED BY THE JEDNOŚĆ PUBLISHING HOUSE ON THE PRACTICE OF CONDUCTING RELIGION CLASSES IN GRADES I-IV

SUMMARY

In recent years, Krzysztof Mielnicki PhD has been conducting research on the creation of school textbooks to help teachers perform their work. The results of the research have been implemented by Jedność Publishing House in their latest series of textbooks. In order to check whether teachers choosing the above-mentioned materials see an improvement in the quality of their work, a survey was conducted. This article will describe the development of school textbooks and the guidelines of the Core curriculum. Next, the main theses of Mielnicki's research will be presented, and finally, the influence that the new textbooks had on the work of religion teachers will be discussed in detail.

Article submitted: 05.09.2025; accepted: 13.11.2025.

